

*Cristina GHERASIM**

**POLITICA ADMINISTRAȚIEI IMPERIALE RUSE PRIVIND
ACORDAREA TITLURILOR NOBILIARE ÎN BASARABIA
ÎN PRIMA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA**

**The Politics of the Russian Administration Concerning Nobility Titles in
Bessarabia in the First Half of the XIXth Century**

Abstract: By looking at archive documents and published monographic studies, the article concerns the Russian imperial administration policy for granting noble titles in Bessarabia. The Tsar, joining the territory between the Pruth and Dniester rivers, wanted to attract Bessarabian nobles by all means. The annexation called not only for time, but for big efforts from Bessarabian noble families as well, as they had to confirm not just their noble status, but also the right on farmland possessions over the lands they had owned. Therefore, for a long period of time Bessarabian nobles had to present to the Russian administration documents confirmed by Moldovan rulers, civil or church authorities, that would eventually confirm their noble origin. In order to create a social base to support and promote imperial policy, the imperial administration directed an intense colonization of the territory and an infiltration among native nobility of Russian nobles or just simple clerks of Russian origin coming from different parts such as Poland, Austria, etc. The Tsarist administration`s policy of nobility confirmation tended to control upper society, as to create a social base that would support and promote the imperial policy in the newly annexed territory.

Keywords: Bessarabia, nobility, tsarism, nobility title, discipline

*

Dreptul de a se identifica drept *nobili* și de a putea beneficia de privilegiile și drepturile specifice acestei categorii sociale a generat tendința permanentă a unor reprezentanți ai populației de a opta pentru a fi incluși în această categorie privilegiată,

* Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Istorie al Academiei de Științe a Moldovei; gherasimcristina14@gmail.com.

fapt constatat și în spațiul dintre Prut și Nistru. În Basarabia acest proces a avut o dublă conotație: pe de o parte, acordarea titlurilor nobiliare a fost o componentă a politicii imperiale promovate de administrația țaristă în teritoriile nou-anexate, iar, pe de altă parte, boierii, boiernașii, funcționarii etc. au tins să beneficieze cu orice preț de titlul de *dvorean/nobil*. Căci atât boierii, cât și clerul, susține Nicolae Bălcescu, căutarea mereu a se constitui în caste, dobândindu-și privilegiile și concentrând toate drepturile în mâinile lor¹.

De fapt, analiza politicii promovate de administrația imperială privind acordarea titlurilor nobiliare în Basarabia după anexare este imposibilă fără a ne clarifica asupra faptului ce reprezenta prin sine *boierimea* din Principatul Moldova și *dvorenimea* din Imperiului Rus la începutul secolului al XIX-lea. În Țările Române, la fel ca și în alte state ale lumii, a existat o categorie socială privilegiată, numită *boierime*. Ea a fost una dintre categoriile sociale de bază ale societății românești. Fără a intra în detalii, trebuie să constatăm că sunt diferite păreri ale istoricilor despre proveniența, criteriile și rolul nobleței în viața politică, economică și socială din teritoriu. Cărturarul Dimitrie Cantemir susține că numele de *boieri*, provine de la slavonul „boliare”, cuvânt cu care slavii vechi obișnuiau să-i numească pe mai marii lor². Radu Rosetti susține că boierii reprezentau înalții demnitari ai statului, care alcătuiau Sfatul Domnesc. Această denumire cuprinde și pe boierii care ocupau funcții³. Autorul face o deosebire între boierimea din timpul descălecării și cea de mai târziu. Prima era formată din cneji și urmașii lor, iar a doua e rezultatul transformării acestora în clasă stăpânitoare de pământ, fenomen ce s-a desfășurat în secolele XV-XVII⁴. Astfel, urmașii cnejilor făceau totodată slujba domnului, iar pentru a răsplăti credința și serviciile față de persoana sa, domnul dăruia proprietăți funciare. A.D. Xenopol susține că în Țările Române a existat o nobilime ereditară, care se trăgea încă din timpul încetării stăpânirii avare și se explică prin influența slavonă. Cuvântul „boljar” derivă de la slavonul „boi”, luptă, război, deoarece boierii aveau datoria de a merge la război⁵. Istoricul român C.C. Giurescu identifică trei etape în evoluția boierimii în Țările Române, în dependență de criteriul nobleței. La început, susține autorul, criteriul fundamental al nobleței a fost stăpânirea pământului⁶, ulterior, în secolul al XVIII-lea (pe timpul lui Dimitrie Cantemir), criteriul nobleței îl formează deopotrivă slujba ca și moșia⁷. Sub Constantin Mavrocordat evoluția în acest sens este

¹ Mitrică, Temelie s.a: 4.

² Cantemir 1975: 116.

³ Rosetti 1907: 31.

⁴ Rosetti 1907: 232.

⁵ Xenopol 1988: 171.

⁶ Giurescu 1946: 715.

⁷ Giurescu 1946: 718.

încheiată: boierii sunt numai aceia care dețin sau au deținut slujbe⁸. Referindu-se la boierimea din Moldova, Gh. Bezviconi, cel care s-a preocupat în special de boierimea dintre Prut și Nistru, menționa că ereditatea privilegiilor boierești rămâne la noi formală, fictivă, căci nu doar boierimea în sine, dar și titlul urmașilor de Domni nu este determinat printr-o succesiune. Deși neereditară formal, totuși boierimea pământeană are unele îndatoriri vasale față de Domn, mai ales aceea de a apăra țara, venind cu oameni, arme și cai în oastea Suveranului⁹. Referindu-se la această problemă, Neagu Djuvara susține că termenul *boier* era ambiguu: boierimea desemna calitatea de nobil, în general, iar boierie – slujba sau dregătoria deținută în aparatul de stat. Potrivit tradiției bizantine, puteai fi boier dacă erai fiu de boier sau când căpătai de la domnitor dregătoriile, de pildă, de logofăt sau de spătar. Începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, termenul *boier*, după Neagu Djuvara, va desemna mare moșier, oricare ar fi fost obârșia lui socială¹⁰.

Procesul de înnobilare, care era strâns legat de deținerea funcțiilor în stat, este descris în Principatul Moldova de Dimitrie Cantemir. Marele cărturar moldovean menționa că „odinioară era la moldoveni obiceiul (...) să nu se dea dregătorii oamenilor tineri, măcar de se trăgeau din neamurile cele mai de frunte, până nu-și dovedeau credința în alte slujbe mai mici”¹¹. De fapt, procesul de obținere a rangurilor boierești în Țara Moldovei începea cu încadrarea fiilor boierilor, după ce treceau de vârsta copilăriei, să slujească pe la boierii din starea întâi, unde timp de trei ani învățau obiceiurile Curții și purtarea aleasă, apoi erau promovați cămărași ai divanului mare, apoi ai divanului cel mic și de aici în spătărie. Și abia „după ce-și petrecea în chipul acesta tinerețea, îl ridica mai întâi în starea a treia a boierilor și la urmă în starea cea dintâi”¹². Din cele expuse putem constata că, spre deosebire de situația în Europa Occidentală, unde titlul nobiliar se transmitea prin ereditate, în Moldova pentru început acest titlu nu era ereditar. Or, drumul pe care trebuia să-l urmeze o persoană pentru a beneficia de privilegiile specifice categoriei sociale a boierimii era destul de lung; deci la finele lui urmau să ajungă oamenii cei mai destoinici în aceste ranguri. Însă Dimitrie Cantemir susține că situația s-a schimbat la începutul secolului al XVIII-lea: „În zilele noastre, când semeția crește odată cu sărăcia, un boier cugetă că și-ar rușina starea, dacă ar trebui să slujească la alt boier”¹³. Astfel, se trece la faptul că

⁸ Giurescu 1946: 718.

⁹ Bezviconi 1943: 12.

¹⁰ Djuvara 1995: 121.

¹¹ Cantemir 2001: 164.

¹² Cantemir 2001: 164.

¹³ Cantemir 2001: 165.

fiecare boier caută prin intermediul rudelor sale „să fie primit în rândul slujitorilor de taină”¹⁴ și să capete o slujbă în stat și, respectiv, un statut social privilegiat.

Ulterior, prin reforma lui Constantin Mavrocordat boierimii din Principate i-au fost acordate noi drepturi și privilegii. Astfel, până la adoptarea acestei legi, conform tradiției existente „măcară că aicea era obicei”, scutiți de impozite erau doar boierii care dețineau dregătorii – de la *vel* logofăt până la *vel* stolnic, însă în caz că erau „maziliți, atunci ei trebuiau să achite dajdia”. Însă prin hrisovul adoptat de Constantin Mavrocordat în anul 1734 s-a hotărât ca acest drept să fie acordat pe viață și transmis prin ereditate. Legea confirma că „de acum înainte boierii, care sunt și vor fi supt această stăpânire, începând de la *vel* logofăt până la *treti* logofăt, atâta dumisale, cât și fii dumilorsale, nu mai când vor fi întru dregătorii, ce și lipsiți fiind de dajde mazilească, ce da pre an, să fie slobozi și iertați în veați, nime să nu-i bântuiască, sau să-i supere, cerșindu-le dajde”¹⁵. Motivul invocat de domn este slujba credincioasă pe care o realizează boierii. Izvorul confirma: „Făcut-am domnia mea acestu căzut năstav, socotind că întâivinitul dregătorilor sale iaste puțin, al doile, și mai vârtos, întru lauda și cinste domnii și a toată, de Dumnezeu păzită țara aceasta”¹⁶.

Astfel, boierimea din Principatul Moldova reprezenta o categorie socială privilegiată, dispunea de funcții, proprietăți funciare impunătoare și de un statut politic și economic preferențial. Din rândurile ei domnul țării alegea și numea pe dregătorii mari sau mici care puteau purta particula *vel* (mare), *vtori* sau *treti* (al doilea, al treilea) sau *biv* (fost). Funcțiile nu erau ereditare și nici măcar pe viață. În perioada când domnii se schimbau des, soarta boierilor era nesigură¹⁷. Iar criteriile nobleței în diferite perioade erau diverse: dregătoria, stăpânirea pământului sau neamul¹⁸.

La începutul secolului al XIX-lea boierimea din Principatul Moldova prezenta o categorie socială superioară a societății, care deținea principale funcții în stat, cele mai mari proprietăți de pământ și putea, de cele mai multe ori, să se mândrească cu o spiță genealogică veche. Datorită acestor caracteristici, boierimea și-a creat o mentalitate proprie, manifestându-se atât prin modul de viață, vestimentație, locuințe, petrecerea timpului liber etc., cât și prin pozițiile în viața publică, atitudinile și reprezentările manifestate față de alte categorii sociale și popoare, față de procesele și evenimentele istorice care se întâmplau în țară și peste hotare.

Totodată, fără a realiza o analiză detaliată a acestor subiecte, constatăm că *dvorenimea* rusă era categoria socială privilegiată a societății ruse, care se caracteriza

¹⁴ Cantemir 2001: 165.

¹⁵ Moldova în epoca feudalismului 1998: 126.

¹⁶ Moldova în epoca feudalismului 1998: 127.

¹⁷ Diaconescu 1996: 1/237.

¹⁸ Bacalov 2010: 47-48.

printr-o dependență completă față de Putere, pentru că elementul definitoriu al nobleței era nu proprietatea, ci serviciul, toți cei ce „serveau” fiind socotiți a o poseda¹⁹. Statutul social, politic și juridic al dvorenimii este reflectat în documentele administrației țariste. Interesul major al administrației imperiale pentru dvorenime se explică prin faptul că aceasta era principalul susținător al Imperiului, ea domina la Curte și în cancelarii, la popotele regimentelor, în saloane și săli de bal, la teatru și în sălile de conferințe, purtând hainele Imperiului și vorbind limba acestuia²⁰. De fapt, evoluția dvorenimii ca categorie socială în Imperiul Rus a fost marcată de adoptarea a două documente de bază care reglementau drepturile, privilegiile și obligațiunile acestei stări sociale.

În primul rând este vorba de *Tabelul rangurilor* adoptat de țarul Petru I în 1722²¹, care plasa fiecare persoană în cele 14 ranguri militare, civile sau de la Curte. Conform acestuia, în determinarea poziției unei persoane în instituțiile statului o importanță majoră o avea serviciul pe care îl îndeplinea față de Putere, și nu originea sau vechimea, noblețea familiei. De fapt, *Tabelul rangurilor* instituit de Petru I a avut rolul de a înlocui statutul familial cu meritul apreciat prin educație, realizări și experiență, ca principal criteriu al promovării. Iar scopul Țarului nu a fost de a submina elita existentă, ci de a o revitaliza prin pregătire, exemplu străin și experiență în muncă²².

Al doilea document care reglementează statutul dvorenimii ruse este *Hrisovul despre drepturile, libertățile și privilegiile dvorenimii*²³, acordat acestei stări sociale la 21 aprilie 1785 de împărăteasa Ecaterina a II-a. Prin acest document noblețea devine o distincție ereditară rezultată din calitățile și virtuțile unor oameni remarcabili din trecut²⁴, iar nobilimea rusă²⁵ a obținut un șir de privilegii: drepturi personale (apărarea integrității corporale, dreptul la deținerea blazoanelor proprii, serviciul de stat devine opțional); drepturi la proprietate (dreptul la deținerea proprietății funciare și a țăranilor șerbi, scutirea de toate taxele și impozitele, dreptul de a se ocupa cu

¹⁹ Tomuleț 2014: 428-429.

²⁰ Hosking 2001: 117.

²¹ ПСЗРИ, собр. I, т. VI, 1720-1722, № 3890. СПб., 1830, с. 486-493.

²² Hosking 2001: 117-118.

²³ ПСЗРИ, собр. I, т. XXII, 1785, № 16187, СПб., 1830, с. 344-358.

²⁴ Olteanu 2011: 63.

²⁵ Nobilimea se împărțea în două categorii: de viță (потомственные дворяне) și personală (личные дворяне). Nobilimea de neam era alcătuită din șase categorii de bază, iar fiecărei categorii îi corespundea o parte specială din Cartea genealogică gubernială. Titlul de nobil personal nu putea fi transmis prin ereditate, nu dădea dreptul de a moșteni moșiile părinților împreună cu țăranii aflați pe aceste pământuri, de a se înscrie în societăți nobiliare și de a participa la adunările nobiliare. Începând cu 1832, copiii de nobili personali au primit drepturi onorabile cetățenești de moștenire. *A se vedea detalii:* Tomuleț 2014: 428-429.

activitatea industrială și comercială, dreptul la crearea unui organ al nobilimii – Adunarea Nobilimii)²⁶ etc. Aceste documente vin să confirme dependența dvorenimii de putere, de împărat, criteriul principal al nobleței în Imperiul Rus fiind serviciul exercitat cu credință față de administrația țaristă. Căci, așa cum afirmă nobilul basarabean D.C. Moruzi, „baza aristocrației, pătura conducătoare a popoarelor, nu era, ca în alte țări, nașterea, ci serviciile aduse Imperiului. Orice treaptă socială putea ajunge la noblețe, servind pe Țar; iar nobilul, oricât de veche i-ar fi fost originea, de nu intra personal în serviciul Statului, pierdea titlurile și privilegiile sale²⁷.”

Astfel dvorenimea rusă era una dintre categoriile sociale de bază existente în Imperiul Rus, având un statut special, ceea ce a favorizat crearea unei mentalități specifice.

Revenind la boierimea din Basarabia, trebuie să menționăm că încă din secolul al XVI-lea întâlnim în istoria Moldovei pe marii boieri localizați între Prut și Nistru. Dacă comparăm boierii din întreaga Moldovă cu cei dintre Prut și Nistru, observăm că sunt aceiași boieri mari ai Curții Domnești de la Iași²⁸. Cele mai multe familii din Basarabia se trag din strămoși așezați cândva între Prut și Nistru sub lungile domnii ale lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare. Îndeosebi boierii moldoveni erau răsplătiți de domnii Moldovei cu întinse moșii de-a lungul Nistrului, pentru fidelitate, devotament și iscusința în războaie și pentru a fi acei străjeri împotriva vrăjmașilor de la Răsărit²⁹. În secolele XVII–XVIII găsim pe succesorii vechilor boieri: Râșcanu, Rusu, Cantacuzino, Balș, Sturdza, Catargi, Rosetti, Miclescu, Bogdan, Paladi, Ghica, Carp, Cazimir, Bașota³⁰ etc., care în mare parte dețineau aici proprietăți funciare, pe care le gestionau locuind în partea dreaptă a Prutului.

După anexarea teritoriului dintre Prut și Nistru, numărul neamurilor boierești care au trecut sub supușenie rusă a fost redus. Viceguvernatorul Basarabiei – Wighel – susține că după anexare în regiune au rămas vreo 7-8 familii care provin de la boieri din Moldova, și anume: Sturdza, Balș, Rosseti, Donici, Krupenschi, Paladi, Catargi și Râșcanu³¹. Nicolae Iorga prezintă însă alte nume boierești care pot fi întâlnite în Basarabia după anexare: „cei doi Cantacuzini, Alexandru și Gheorghe, pe vara lor Elenco, măritată cu Harting, pe Iamandiești, pe un Șeptilici, un Andrieș, pe un Orăș, pe un Bantăș, pe un Hermeziu, pe mai mulți Oatu etc.”³². Despre prezența familiilor vechi în Basarabia relatează și nobilul Pavel Crușevan în romanul său *Milioanele*, în

²⁶ ПСЗРИ, собр. I, т. XXII, 1785, № 16187, СПб., 1830, с. 344-358.

²⁷ Moruzi 1905: 4.

²⁸ Bezviconi 1943: 4.

²⁹ Iov 1932: 37.

³⁰ Iorga 1995: 231.

³¹ Вигель 1892: 4.

³² Iorga 1918: 6-7.

care evidențiază specificul nobilimii din Basarabia față de cea din alte regiuni. Căci, susține autorul, nici într-un alt stat nu vom putea identifica urmași ai marilor dinastii, neamuri de viță și familii istorice mai mult ca în Basarabia: Cantacuzineștii – urmași direcți ai împăraților bizantini; Paleologul, Comnena, Vataci – își aduc proveniența lor de la Imperiul latin; Ghica, Sturdza, Moruzi, Radovani – fii și nepoții domnilor/gospodarilor moldoveni și valahi³³. Discrepanțele dintre aceste mențiuni, adică dintre cea promovată de istoriografia rusă modernă și contemporană, potrivit căreia pe teritoriul dintre Prut și Nistru nu au existat nobili și cea susținută de reprezentanții istoriografiei românești care atestă prezența pe teritoriul dintre Prut și Nistru a unor familii vechi, moldovenești, se explică prin faptul că administrația țaristă tindea să dovedească că pe teritoriul anexat la 1812 nu a existat o așa categorie socială ca nobilimea, acesta fiind un spațiu slab populat și nedezvoltat.

Astfel, începând cu anul 1812 nobilimea din Basarabia s-a dovedit a fi favorizată de două sisteme social-economice și politice care îi acordau diverse drepturi: statutul pe care îl deținea conform tradiției locale, privilegiile acordate de domnul Constantin Mavrocordat și statutul deținut de către dvorenimea rusă, care în mod obligatoriu a revenit și nobilimii basarabene. Dualitatea acestor două sisteme poate fi constatată analizând Regulamentul organizării administrative a regiunii Basarabia din 29 aprilie 1818. Conform Regulamentului, categoria socială privilegiată a boierilor din Basarabia a fost suprimată și egalată în drepturi cu dvorenimea din guberniile interne ruse și integrată în ea³⁴. Nobililor din Basarabia li se acordau aceleași drepturi și privilegii de care se bucura nobilimea rusă și, concomitent, i se păstrau toate drepturile, privilegiile și rangurile deținute până la anexare, adică specifice categoriei sociale a boierilor³⁵. Totuși, pentru ca boierii din Basarabia să se poată identifica cu titlul de nobil al Imperiului Rus, ei trebuiau să-și confirme noblețea.

Politica de confirmare a nobleței a fost primită cu suspiciune de reprezentanții nobilimii basarabene și criticată de reprezentanții administrației țariste. Viceguvernatorul Basarabiei, Wighel, analizând statutul deținut de boierimea moldovenească se întreba cum poate fi egalat un boier din Basarabia cu un dvorean³⁶. Problema evocată de Wighel constă în faptul că, deși în Moldova boierimea este stratificată ca și în Imperiul Rus, coraportul dintre aceste stratificări nu era unul echivalent³⁷. De exemplu, deținătorii titlului de vel Logofăt sau Vistiernic, care

³³ Ижболдина 2012: 92.

³⁴ Устав 1818: 16.

³⁵ Устав 1818: 16.

³⁶ Вигель 1892: 31.

³⁷ Despre stratificarea nobilimii existentă în Principatele Române *a se vedea detaliat*: Arbore 1899: 734-735.

aparțineau primei trepte în Moldova, la ruși au fost egalați cu rangul de funcționar de clasa a IV-a³⁸. În pofida acestor discrepanțe, boierii moldoveni au fost încadrați în sistemul rusesc al elitelor, așa cum prevedea politica imperială. Căci stabilitatea în imperiu a fost menținută inclusiv prin cooptarea elitelor locale și integrarea lor în nobilimea și burocrăția rusă. Această cooptare a avut rolul de a crea un imperiu multinațional în principiu, precum și acela de a distanța și mai mult elitele de masa largă a tuturor grupurilor etnice³⁹.

Totodată, pentru a putea beneficia în continuare de privilegiile și drepturile specifice acestei categorii sociale, boierimea din Basarabia a fost pusă în situația de a-și confirma și reconfirma pe parcursul secolului al XIX-lea noblețea. Și iarăși constatăm un proces dual: pe de o parte, administrația țaristă acorda avantaje nobilimii din Basarabia, iar pe de altă parte prin examinarea documentelor depuse avea posibilitatea de a verifica persoanele cărora li se confirma noblețea. Pentru început, administrația țaristă a încercat să alcătuiască o listă a nobililor din Basarabia. O primă încercare de a aduna nobilii din regiune și de a întocmi o listă a acestora a fost întreprinsă la 22 iunie 1814, când la Chișinău a avut loc o adunare generală a boierilor cu scopul de a-și exprima sentimentele de supușenie Împăratului, contribuind totodată, printr-un dar de 150 de cai, la înzestrarea armatei ruse⁴⁰. La adunarea (prezidată de Mitropolit) au participat aproximativ 48 de boieri, printre care spătarul I. Bașotă, banul T. Bașotă, paharnicul T. Stamati, comisul Șt. Râșcan, stolnicul M. Donici, căminarul Z. Ralli, frații Russo, generalul Catargi, paharnicul N. Doni, stolnicul M. Râșcan, medelnicerul L. Rosseti, frații Catargi, T. Crupenschi și mulți alții⁴¹.

Abia începând cu anul 1816 administrația imperială începe să organizeze clasa nobilimii basarabene. Tot din anul 1816 și-au probat activitatea diferite comisii⁴² care aveau ca scop elaborarea tabelelor de „nobili”. Una dintre primele comisii, după cum afirmă Al. Crupenschi, a fost creată la cererea lui Svinin, sosit în Basarabia în 1815. În componența comisiei au intrat Ioan Sturdza, Alexandru Ghica, Ilie Catargi și Ioan Pruncul în calitate de secretar. Ulterior Ilie Catargi refuză să participe la activitatea acestei comisii, invocând drept motiv starea de sănătate. La cererea membrilor comisiei acesta a fost înlocuit cu Petru Catargi⁴³. Rezultatele activității comisiei nu sunt cunoscute. Istoricul Dinu Poștarencu susține că, după toate

³⁸ Вигель 1892: 32.

³⁹ Hosking 2001: 40.

⁴⁰ Bezviconi 1939: 28. *A se vedea detaliat*: ANRM, F. 88, inv. 1, d. 4.

⁴¹ Bezviconi 1996: 32.

⁴² Comisia pentru examinarea dovezilor prezentate de nobilii din Basarabia în vederea acordării titlului de nobil: *a se vedea detaliat*: Tomuleț 2014: 196-198; Poștarencu 2013, 64-74.

⁴³ Крупенский 1912: 10-11.

probabilitățile, ar fi fost vorba despre examinarea de către Comitetul Provizoriu al Basarabiei a documentelor depuse de reprezentanții categoriilor privilegiate. Conform ordinului dat de rezidentul plenipotențiar al Basarabiei A.N. Bahmetev, toate categoriile sociale privilegiate trebuiau să prezinte până la 1 ianuarie 1817 documentele ce atestau starea lor socială, pentru a fi examinate de Comitetul Provizoriu⁴⁴. Dar nici această încercare nu s-a soldat cu alcătuirea unei liste a nobililor din regiune. Întocmirea listei boierilor din Basarabia a devenit o necesitate odată cu adoptarea *Regulamentului privind administrarea Basarabiei din 1818*, conform căruia nobilimea a căpătat dreptul de a-și crea propriul organ – Adunarea Deputaților Nobilimii⁴⁵. Respectiv, pentru organizarea alegerilor nobiliare era nevoie de o listă a nobililor. Din ordinul lui A. Bahmetev, după cum susține F. Wighel în memoriile sale, a fost creată o comisie numeroasă care trebuia să cerceteze actele de noblețe prezentate de boieri. Comisia a existat doar 24 de ore și deoarece dispunea de un ordin secret de a nu fi prea exigentă în procesul de cercetare a actelor de noblețe, aceasta a confirmat titlul nobiliar numai pentru vreo 260 de familii⁴⁶. Conform altor date, publicate de Ioan Halippa în 1907, în această listă au fost înscrși 145 de nobili pământeni⁴⁷. Ulterior, A.N. Bahmetev, într-o comunicare oficială, referindu-se la procedul de alcătuire a respectivei liste, susține că deputații aleși de către nobili trebuiau să alcătuiască o listă „în baza informațiilor de care ei dispun, până se va da o nouă dispoziție în acest sens”⁴⁸. Anume din acest motiv rezidentul plenipotențiar cere crearea unei comisii care urma să cerceteze noblețea boierilor. Ca rezultat, în 1821 împăratul Alexandru I aprobă *Regulamentul cu privire la confirmarea calității de nobil conform rangurilor și privilegiilor moldovenești*, de care urma să se conducă comisia ce avea să fie instituită. Comisia a fost prezidată de către Guvernatorul Plenipotențiar al Regiunii Basarabiei, locotenent-generalul Inzov; aceasta avea în componență mareșalul regional al nobilimii și 12 dintre cele mai nobile persoane cunoscute în regiune. Această comisie a recunoscut rangul de noblețe pentru 189 de familii, număr care în procesul de redactare a *Cărții Genealogice a neamurilor nobile din Basarabia*⁴⁹ a fost redus în anul 1824 la 102 familii.

Astfel, odată cu instituirea comisiei, reprezentanților clasei nobiliare din Basarabia le-a fost prezentată lista actelor în baza cărora urma să le fie confirmat titlul de nobil⁵⁰. La baza confirmării erau puse două documente. În baza *Hrisovului lui*

⁴⁴ Poștarencu 2013: 66.

⁴⁵ Устав 1818: 24.

⁴⁶ Вигель 1892: 13.

⁴⁷ Poștarencu 2013: 69.

⁴⁸ Poștarencu 2013: 71.

⁴⁹ *A se vedea detaliat*: ANRM, F. 88, inv. 2, d. 290; Elita 2014: 27-66.

⁵⁰ Actele în baza cărora se confirma noblețea *a se vedea detaliat*: Bezvicconi 1940: 12-18.

Constantin Mavrocordat din 1734 erau recunoscuți ca nobili toți acei care au primit rangul moldovenesc de la *vel Logofăt* până la *treti Logofăt*⁵¹. Al doilea document - care în viziunea noastră era mult mai important decât primul - este *Hrisovul despre drepturile, libertățile și privilegiile dvorenimii, acordat la 21 aprilie 1785, de împărăteasa Ecaterina a II-a*, făcându-se în special referire la articolul 92, în care erau enumerate documentele ce făceau dovada incontestabilă a nobleței⁵².

Astfel, practic începând cu anul 1821 și pe parcursul secolului al XIX-lea-începutul secolului al XX-lea, reprezentanții nobilimii basarabene au fost nevoiți să-și confirme și reconfirme în permanență noblețea. Acest proces a fost mult mai dificil pentru reprezentanții vechii boierimi, pentru că administrația țaristă susținea în special nobilimea nouă, alogenă, care prezenta dovezi în baza *Hrisovului Împărătesei Ecaterina a II-a* și nu a documentelor moldovenești. Fapt pe care îl vom argumenta prin studierea procesului de confirmare a nobleței unor familii din Basarabia. De fapt, fiecare nobil care este inclus în *Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia* are un dosar depozitat în Fondul Adunării Deputaților Nobilimii⁵³. Neavând ca scop studierea în totalitate a acestor dosare⁵⁴, vom analiza doar cele mai reprezentative, pentru a scoate în evidență direcțiile prioritare ale politicii imperiale ruse promovate, pe parcursul anilor, în ce privește confirmarea nobleței, după 1821, pe teritoriul dintre Prut și Nistru.

⁵¹ Lista rangurilor moldovenești, care acordau dreptul la demnitate de nobilime, de la *vel Logofăt* până la *treti Logofăt*: *vel Logofăt*, *vel Vornic*, *Vistiernic*, *Hatman*, *Postelnic*, *Cămăraș*, *Aga*, *Ban*, *Comis*, *Căminar*, *Paharnic*, *Serdar*, *Stolnic*, *Armaș*, *Medelnice*, *Clucer*, *Sluger*, *Pitar*, *Jitnicer*, *Șătrar*, *vtori Logofăt*, *vtori Postelnic*, *treti Logofăt*. *A se vedea detaliat*: Bezviconi 1940: 17-18.

⁵² Conform articolului 92, printre documentele de confirmare a nobleței se numărau: 1. Diplomele pentru demnitate de noblețe acordate de administrația imperială; 2. Blazoanele acordate de Împărat; 3. Diplomele pentru rangurile prin care se conferă noblețea; 4. Actele confirmatoare că persoana a fost decorată cu un Ordin Cavaleresc Rusesc; 5. Dovezi prin diplome acordate sau de laudă; 6. Ordinele de împroprietărire cu pământ sau sate; 7. Actele care confirmă primirea moșiilor pentru serviciul nobilimii; 8. Ordinele sau diplomele despre acordarea moșiilor; 9. Ordinele sau diplomele pentru satele sau moșiile conferite, chiar dacă acestea ar fi ieșit din stăpânirea neamului. 10. Ordinele și hrisoavele date unui nobil pentru ambasadă, solie sau altă trimitere; 11. Dovezi că strămoșii au îndeplinit un serviciu corespunzător unui rang de nobil; 12. Dovezi că tatăl și bunicul au dus un mod de viață, au avut un serviciu corespunzător statutului de nobil, fapt confirmat printr-un certificat semnat de 12 nobili, despre a căror noblețe nu exista nicio îndoială; 13. Actele de cumpărare, de ipotecă și testamentele privitoare la averea nobililor; 13. Dovezi că tatăl și bunicul au stăpânit sate etc. *A se vedea detaliat*: ПСЗРІ, собр. I, т. XXII, 1785, № 16187, СПб., 1830, с. 354-358.

⁵³ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 304, 308, 311, 317, 318, 323, 330, 343, 352, 355, 358, 368, 386, 387, 395, 399, 421, 425, 427 etc.

⁵⁴ Despre procesul de confirmare a nobleței în Basarabia *a se vedea*: Poștarencu 2010: 25-36; Poștarencu 2013: 112-118; Tomuleț, 2013: 104-141; Gherasim 2011: 84-88; Gherasim 2013: 119-134; Gherasim 2014a: 231-249.

De fapt, trebuie să menționăm că, la început, procesul de confirmare a nobleței era mult mai simplu, dat fiind faptul că administrația țaristă dorea să-și creeze în noua regiune o bază socială în persoana boierilor basarabeni. Vom lua ca exemplu în acest sens reprezentanții familiei de nobili Leonard⁵⁵. Pavel Dimitrie Leonard și copiii acestuia noblețea le-a fost confirmată de către comisia din 1821, fiind incluși în Partea I a *Cărții Genealogice a neamurilor nobile*. Ca argument de confirmare a nobleței a servit certificatul eliberat de Divanul Principatului Moldova la 15 ianuarie 1814, prin care se confirma că Dumitru Leonard, tatăl și bunelul actualilor petiționari, este fiul vătafului Gheorghe Leonard și nepotul șătrarului Leonard, care a venit în Moldova împreună cu domnul Gheorghe Ghica din Constantinopol. Șătrarul Leonard a fost căsătorit cu fiica boierului Bacsan, familie cu vechi rădăcini aristocratice, fapt ce atestă că neamul Leonarzilor, atât pe linie maternă, cât și pe linie paternă, se trage din familii vechi aristocratice⁵⁶. Veridicitatea documentului este confirmată în 1814 de reprezentanții marilor boieri și de Departamentul Afacerilor Externe din Principatul Moldovei⁵⁷. Ulterior, la 2 noiembrie 1825, la Comisia pentru examinarea nobleței a fost depusă o cerere de către reprezentanții celeilalte ramuri a familiei Leonard – Costache (36 ani), Nicolae (27 ani) și Vasile (22 ani), fiii lui Chiriac Leonard – prin care aceștia cer să le fie confirmat titlul nobiliar pentru că tatăl lor a deținut rang boieresc în Țara Moldovei⁵⁸. Drept argument al nobleței lor petiționarii au prezentat mai multe documente. În primul rând, certificatul eliberat de Divanul Principatului Moldova la 15 octombrie 1815, confirmat de domnul Scarlat Alexandru Callimachi, care adeverea proveniența nobiliară a serdarului Panaite Leonard, vel-stolnicului Costache Leonard și a fratelui său Nicolae Leonard, fii pitarului Chiriac Leonard⁵⁹. La dosar au fost anexate alte două dispoziții care confirmau deținerea titlului boieresc de pitar⁶⁰. Concomitent, reprezentanții Leonarzilor prezintă lista întocmită în 1806, pe timpul domniei voievodului Moruzi, care include persoanele scutite de impozite, drept motiv fiind invocată apartenența lor la categoriile privilegiate ale populației. În această listă fiind indicat și Chiriac Leonard, vel pitar⁶¹. Cererea și documentele prezentate au fost studiate de către Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, care în baza actelor evidențiate *supra* a hotărât confirmarea

⁵⁵ Analizând documentele prezentate de reprezentanții Leonarzilor pentru confirmarea nobleței, putem constata că la începutul secolului al XIX-lea în Basarabia erau două ramificații ale familiei Leonard: cea descendentă de la Chiriac Dimitrie Leonard și cea reprezentată de Pavel Dimitrie Leonard și copiii acestuia.

⁵⁶ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 608, f. 3.

⁵⁷ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 608, f. 4.

⁵⁸ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 1.

⁵⁹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 9, 9 verso, 120.

⁶⁰ Conținutul dispozițiilor *a se vedea detalii*: ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 40, f. 117, 119.

⁶¹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 40 verso.

titlului nobiliar lui Costache, Nicolae și Vasile Leonard și includerea acestora în Partea I a *Cărții Genealogice a neamurilor nobiliare din Basarabia*⁶².

Astfel, în anii '20-30 ai secolului al XIX-lea procesul de confirmare a nobleței avea un parcurs mai ușor, pentru că scopul administrației țariste a fost de a crea o elită supranațională, pentru a putea integra și conduce diferitele popoare aflate în stăpânirea sa⁶³.

Tendința de a-și confirma nobleța și problemele întâlnite în acest sens sunt descrise de nobili și în memoriile, lucrările lor artistice etc. De exemplu, Teodor Vârnav susține în autobiografia sa că fiind în Moldova a trecut pe la Suceava, satul Petiea, pentru a aduna documentele confirmătoare a nobleței: „mi-a dat adeverință (...) al cui fiu sunt, cine a fost părintele meu și din ce neam se trag, cum și alte documenturi și gramoti de la domnii stăpânitori a Moldaviei, date în felii de vremi bunului meu jicnicerului Sandul Vârnav, moșului meu cluceriului Dimitrie Vârnav și strămoșului meu stolnicul Teodor Vârnav”⁶⁴. Toate documentele obținute au fost întărite, după cum prevedea legislația despre confirmarea nobleței existentă în Basarabia, la isprăvnicia ținutului Sucevei și de Divanul Moldovei, „căci împreună cu moșii paharnicul Vârnav și Costache Chiruș (...) au mers pe la toți aceia și li-au arătat că sunt fiul lui Costachi Vârnav, (...) fără vreo deosebită vozrăjânie au încredințat și întărit pomenita mai sus adeverință, adăogând (...) că eu sunt curgător din acest Vârnavesc neam de boieri”⁶⁵.

Totodată, trebuie să constatăm că politica promovată de administrația țaristă era una nesigură și avea tendința de a crea o elită devotată Imperiului, ceea ce a permis încadrarea multor persoane fără noblețe în rândurile acestei categorii sociale. Ca rezultat, în scopul confirmării titlului nobiliar și încadrării în rândurile nobilimii din Basarabia, o parte din „nobili” a falsificat documentele despre proveniența sa, titlurile deținute pentru a fi înscrise în această categorie socială privilegiată. Mai ales că la începutul secolului al XIX-lea în Principatele Române titlurile de boierie nu mai erau date în dependență de dregătorie, ci puteau fi dobândite cu ușurință, inclusiv prin darea de mită⁶⁶. Procesul de falsificare a actelor confirmatoare a nobleței se răspândește și mai mult în teritoriul dintre Prut și Nistru după 1812. Astfel, o serie de reprezentanți ai diferitelor categorii sociale pentru o „mulțumire” obțineau hrisoave de boierie de la voievodul mazilit Ioan Sturdza sau de la „meșterul” Holodnicov, care sub domnia lui Grigore Ghica falsifica actele de hărăzire a caftanului boieresc. Ca

⁶² ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 149, 149 verso.

⁶³ Hosking 2001: 39.

⁶⁴ Vârnav 2007: 67.

⁶⁵ Vârnav 2007: 67-68.

⁶⁶ Despre procesul obținerii titlului de boier la începutul secolului al XIX-lea *a se vedea detaliat*: Xenopol: 153-154.

rezultat, în Basarabia de după 1812 apăreau mereu hrisoave noi și „strămoși” iluștri: „copiii” erau mai în vârstă decât „părinții”, iar gradele boierilor se hărăzeau „boierilor în vârstă de 3-5 ani sau chiar de la naștere”⁶⁷. Această situație este descrisă și de vice-gubernatorul Wighel, care susține că, pe lângă cele 7 sau 8 familii de nobili care provin de la boieri moldoveni, sunt în jur de 80 de persoane care au realizat serviciul în războaiele ruso-turce, au primit diverse ranguri, cinuri, în baza cărora li-a fost confirmat titlul nobiliar⁶⁸. Căci restul de boiernași - antreprenori și spioni - și-au alcătuit prin diverse mijloace averi fabuloase în timpul războiului cu turcii, apoi și-au cerut de la ruși (darnici în hărăzirea de grade moldovenești) diferite ranguri și, în sfârșit, folosindu-se de Pacea din București (termenul de 18 luni acordat pentru lichidarea avutului și așezarea pe o parte sau alta a Prutului) s-au stabilit definit în Basarabia, unde pentru sume neînsemnate și-au dobândit latifundii de la boierii rămași în vechea Moldovă⁶⁹. În această ordine de idei trebuie să constatăm că, pe lângă faptul că nobilii prezentau documente false, din anii '30-'40 ai secolului al XIX-lea ei înșiși au început să elibereze documente false în numele Adunării Deputaților Nobilimii. Un astfel de caz a ajuns în atenția Procurorului din județul Orhei în anul 1841. Conform informației prezentate de acesta, Constantin Popovschi, locuitorul satului Chiperceni, nu numai că se identifica ilegal ca nobil, dar și elibera adeverințe false în numele Adunării Deputaților Nobilimii, prin care confirma noblețea diferitelor persoane. Pentru o recompensă bănească, pseudo nobilul a eliberat între anii 1834-1838 șase adeverințe false, după cum urmează: Gheorghe, Ștefan și Andrei Galușcov; Vasile și Zaharia Bulat; Constantin și Vasile Trelev; Vasile Stamati; Ion Antoci și fiilor preotului din târgușorul Rezina – Petrache și Maxim Onofrei⁷⁰.

Astfel, persoane care până la 1812 nu beneficiau de drepturi și privilegii specifice nobilimii s-au încadrat în noua nobilime din Basarabia. Mai ales că o așa modalitate de încadrare era acceptată de administrația țaristă, căci această „nobilime nouă” era cea care susținea politica imperială, pentru că îi acordase drepturi, privilegii și, în general, un statut în societatea basarabeană. Iordache Varfolomeu, fruntaș vestit din Basarabia, este un exemplu elocvent în acest sens. Plin de vanitatea parvenitului îmbogățit, el s-a înconjurat cu luxul pretențios care trebuia să-i asigure, printr-o largă ospitalitate, prietenia și sprijinul noii stăpâniri, lăsând uitării trecutul său prea dubios. De la ciubucciu pe scâricica butcii prințului Moruzi, Varfolomeu ajunge să obțină la început gradul boieresc de clucer, apoi în schimbul unei mulțumiri lui Scarlat Callimachi obține gradul boieresc de vel-serdar și, temându-se de răzbunarea

⁶⁷ Bezviconi 1936: 2-3.

⁶⁸ Вигель 1892: 4.

⁶⁹ Bezviconi 1939: 19.

⁷⁰ ANRM, F. 924, d. 5, inv. 1, f. 1. 1 verso, 2.

turcească, se hotărăște să se așeze în părțile dintre Prut și Nistru asigurându-și averea sub pavăza rusească⁷¹.

Menținerea sub control a nobilimii din Imperiu este dovedită și prin faptul că aceasta trebuia să-și confirme noblețea în repetate rânduri, iar deciziile luate de Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia erau supuse unui proces de revizuire. Acest proces este unul din cele mai puternice contraargumente aduse istoriografiei țariste, care susținea că dacă până la anexare dreptul la noblețe nu se transmitea prin ereditate, atunci după 1818 boierii din Basarabia au obținut acest drept. Cum rămâne atunci cu faptul că și copiii, și nepoții, și strănepoții celor recunoscuți la 1821 ca nobili au trebuit pe parcursul întregului secol al XIX-lea să-și confirme și reconfirme noblețea?

În anul 1834, în baza deciziei Senatului Guvernant din 30 mai, în Basarabia a fost instituită Comisia pentru revizuirea deciziilor Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia⁷², alcătuită din doi membri din partea nobilimii și unul din partea Guvernului, sub președinția președintelui Judecătoriei de Conștiință din Basarabia C.I. Botezatu⁷³. La 17 ianuarie 1839 Senatul Guvernant a emis o lege care confirma cooptarea în Comisia pentru revizuirea acțiunilor Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia și în cea din Moghiliiov a câte un traducător și a câte un membru din partea Coroanei în guberniile Kiev, Podolia și Volânia, precum și aplicarea în Basarabia a legii din 18 decembrie 1836⁷⁴, care prevedea regulile și măsurile de urgentare a reviziei hotărârilor Adunării Deputaților Nobilimii⁷⁵. Revizuirea hotărârilor luate de către Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia a fost pusă în aplicare. De exemplu, numai în anul 1840 Comisia a revăzut actele de confirmare a nobleței familiilor Boțan, Orăș, Russo, Paleolog, Urbanovici, Solomon, Codreanu, Dimitriu, Machedon, Tomuleț, Străjescu, Botezatu, Dracon, Varzari, Deleanu, Cazimir, Stroescu, Gusti, Hariton, Juravschi, Revencu, Stamati, Dângu, Roșca, Nestor, Afanasii Scordeli, Botezatu, Popovschi, Asnaș, Prohnițchi, Juravschi, Dodon, Bacinschi, Vârlanești, Baranovschi, Duca, Cassian, Lazo, Stamati, Bogdan, Meleghi, Casso⁷⁶ etc.

⁷¹ Bezviconi 1947: 67.

⁷² Despre activitatea Comisiei pentru revizuirea deciziilor Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia *a se vedea detaliat*: Морозан 2012: 161-168.

⁷³ Крупенский 1912, 20. Despre activitatea Comisiei pentru revizuirea deciziilor Adunărilor Deputaților Nobilimii din Basarabia *a se vedea detaliat*: Tomuleț 2014: 199.

⁷⁴ Despre includerea în Comisia de revizuire a activității Adunării Deputaților Nobilimii a câte un membru de la Coroană și a câte un traducător în guberniile Kiev, Podolia și Volânia *a se vedea detaliat*: ПСЗРИ, собр. II, т. XII, 1837, № 9912, СПб., 1838, с. 68-69.

⁷⁵ ПСЗРИ, собр. II, т. XIV, 1839, № 11940, СПб., 1840, с. 65.

⁷⁶ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 997, partea I și a II-a; ANRM, F. 88, inv. 1, d. 998, partea I și a II-a.

Rezultatele activității Comisiei confirmă că multe persoane cărora Adunarea Deputaților Nobilimii le-a recunoscut titlul de nobil au fost excluse din *Cartea Genealogică a Neamurilor nobiliare din Basarabia*, iar aceasta din cauza interpretării eronate de către membrii acestui organ a dreptului persoanelor respective la noblețe sau din cauza caracterului dubios al documentelor prezentate la 1821 pentru obținerea titlului de nobil, fie din cauza neprezentării la timp a actelor necesare⁷⁷. De exemplu, în raportul prezentat de către Comisia de revizuire a deciziilor Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia din 12 iunie 1840, sub nr. 83 se constată că pentru Panainte Dioghenidi, care în 1826 a fost recunoscut de Adunarea Deputaților Nobilimii ca nobil, s documentele prezentate nu confirmă trecerea în serviciul Statului Rus⁷⁸.

Totuși, din considerentul că în Basarabia ar fi existat mulți nobili care și-au confirmat noblețea prezentând acte false sau în baza vechilor documente moldovenești, la 29 ianuarie 1845 administrația țaristă a adoptat o nouă lege care se referea la confirmarea *Cărții Genealogice a neamurilor nobile din Basarabia*. Prin această lege erau declarate valabile toate hotărârile despre confirmarea nobleței aprobate de Departamentul de Heraldică până se realiza o revizie a documentelor. Excepție făceau 42 de familii de nobili din Basarabia, care erau înscrise în *Cartea Vistieriei* din 1806 a Principatului Moldova. Conform aceleiași legi, acestor nobili li s-a acordat un termen de 2 ani pentru a prezenta documentele necesare. Totodată, legea confirma că locuitorilor Basarabiei li se adeverește noblețea în baza Hrisovului de Stat din 1734, precum și a documentelor emise de domnitorii Principatului Moldova ori de Divan, a hotărârilor judecătorești, a documentelor ce confirmă dreptul de proprietate asupra moșiilor și asupra țăranilor scutelnici de pe ele pe care persoana îl avea până la anexarea Basarabiei la Imperiul Rus, cu mențiunea că aceste documente vor fi valabile numai dacă va fi indicat rangul deținut de proprietar ori dacă există date despre proveniența nobiliară a neamului. Pentru confirmarea nobleței se cerea și prezentarea certificatului de naștere. În cazul în care nobilii nu dispuneau de acest act, se accepta și prezentarea unor certificate veridice de la Divan. Totuși, pentru cei născuți după anexarea provinciei se insista asupra prezentării certificatelor de naștere. Pornind de la aceste prevederi, Adunarea Deputaților Nobilimii urma să înceapă revizuirea dosarelor de noblețe confirmate atât de Comisia din 1821, cât și de Adunarea Deputaților Nobilimii în perioada anilor 1821-1845⁷⁹. Această lege a dus la revizuirea

⁷⁷ Tomuleț 2014: 199.

⁷⁸ ANRM, F. 88, inv.2, d.365, f. 20, 20 verso.

⁷⁹ ИСЗПИ, соф. II, т. XX, 1845, № 18678, СПб., 1846, с. 150-151.

titlului de nobil (noblețe) tuturor nobililor incluși în *Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia*, care pentru unii reprezentanți s-a soldat cu necesitatea de a prezenta noi documente doveditoare a nobleței, alții în general fiind lipsiți de titlul nobiliar. În acest context vom aduce doar un singur exemplu, revenind la familia Leonarzilor. În conformitate cu noua lege din 29 ianuarie 1845, examinând dosarul familiei Leonard Departamentul de Heraldică a hotărât că documentele prezentate nu sunt suficiente pentru confirmarea titlului nobiliar. Din acest considerent a refuzat să confirme hotărârea Adunării Nobilimii Deputaților din Basarabia care recunoscuse noblețea reprezentanților familiei Leonard încă în 1826. Dosarul a fost întors în 1848 Adunării Nobilimii Deputaților din Basarabia⁸⁰. Ca argument al deciziei Departamentului de Heraldică despre nerecunoașterea nobleței neamului Leonard a fost adus faptul că, pe lângă certificatul prezentat de Divanul Principatului Moldova din 15 octombrie 1814 care confirma rangurile boierești deținute de reprezentanții familiei Leonard și proveniența nobiliară a acestora, în conformitate cu legea din 1845 mai era nevoie și de alte documente doveditoare ale nobleței⁸¹. Din aceste considerente, la 23 decembrie 1862 Vasile Leonard a depus o nouă cerere Adunării Nobilimii Deputaților din Basarabia prin care aduce la cunoștință că, deși el a fost recunoscut ca nobil al regiunii Basarabia, fiii săi Chiriac și Nicolae nu dețineau acest titlul, considerent din care roagă ca urmașii săi să fie recunoscuți ca nobili ai regiunii Basarabia, în care scop prezintă documentele necesare⁸². Unul dintre documente este hotărârea Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia din 1 aprilie 1826 prin care stolnicul Costache, funcționar de clasa a XIV-a, Nicolae și Vasile, fiii pitarului Chiriac Leonard sunt introduși în Partea I a *Cărții Genealogice a neamurilor nobile din Basarabia*⁸³. A fost prezentat și formularul de serviciu, din care rezultă că pe parcursul serviciului Vasile Leonard a dat dovadă de devotament și supușenie țării, fiind decorat pentru aceasta cu ordinul Sfânta Ana de gradul IV⁸⁴. La dosar erau anexate și certificatele de naștere ale fiilor săi, eliberate la 2 noiembrie 1850 de către Consistoriul Duhovnicesc din Chișinău. Conform acestor certificate, constatăm că la 1 decembrie 1837 în familia proprietarului Vasile Leonard și a soției sale Elena s-a născut fiul Nicolae⁸⁵, iar la 4 noiembrie 1838 fiul Chiriac⁸⁶. Cererea lui Vasile Leonard și documentele prezentate pentru confirmarea nobleței au fost examinate de Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia la 12 noiembrie 1863. În urma analizei

⁸⁰ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 17.

⁸¹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 18, 18 verso.

⁸² ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 34, 34 verso, 101, 101 verso.

⁸³ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 40 verso.

⁸⁴ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 35.

⁸⁵ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 35 verso.

⁸⁶ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 36-36 verso.

documentelor menționate, conform deciziei Adunării s-a stabilit că deoarece lui Costache, Nicolae și Vasile Leonard le-a fost recunoscut titlul de nobil și ei au fost incluși în *Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia*, atunci și fiilor Vasile, Chiril și Nicolae să le fie confirmată noblețea, fiind incluși în Partea a II-a a *Cărții*⁸⁷. Însă Departamentul de Heraldică, examinând la 21 februarie 1864 raportul Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia din 12 noiembrie 1863, a refuzat să confirme titlul de nobil pentru Nicolae și Chiriac Leonard, invocând drept motiv faptul că în dosarul prezentat sunt documente care confirmă că Vasile Leonard provine din rândul nobililor greci, dar că nu este prezentat certificatul care să confirme că acesta și fiii săi au trecut în serviciul și supușenia Rusiei⁸⁸. Deși la 15 martie 1867 Vasile Leonard este informat că trebuie să prezinte documentul care să certifice faptul că el și fiii săi au trecut în serviciul Rusiei (în caz de neprezentare cererea lor despre confirmarea nobleței fiind respinsă⁸⁹), acesta refuză motivând că faptul rezultă implicit din ordinul de demisie emis pe numele lui și din formularul de serviciu anexat la dosar⁹⁰. Un alt reprezentat al familiei Leonard care a manifestat dorința să-și confirme noblețea a fost Nicolae Chiriac Leonard. Acesta a depus o cerere pe numele Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia la 18 noiembrie 1863, prin care cerea să-i fie confirmat titlul de nobil⁹¹. Drept argument Nicolae Leonard prezintă formularul de serviciu, din care reiese că pe parcursul anilor a ocupat diverse funcții în administrația imperială, manifestând supușenie și devotament, obținând diferite titluri. La fel, pentru a confirma că într-adevăr aparține familiei de nobili Leonard, Nicolae prezintă certificatul de naștere eliberat la 12 august 1854 de către Consistoriul Duhovnicesc din Chișinău, care adevărea că la 26 aprilie 1843 în familia proprietarului Nicolae și a soției sale Maria s-a născut fiul Chiriac⁹². În scopul confirmării nobleței sale petiționarul a prezentat și certificatul emis de către mareșalul județean al nobilimii din județul Soroca, în care se atesta că „Chiriac Leonard este într-adevăr fiul lui Nicolae Leonard, care a fost recunoscut ca nobil al regiunii Basarabia, și că Chiriac duce un mod de viață decent, însă nu este înscris în rândul nobililor”⁹³. Examinând la 10 mai 1871 aceste documente, Departamentul de Heraldică a refuzat însă să-i confirme titlul de nobil lui Chiriac Nicolae Leonard. Motivul invocat era că toate documentele prezentate din Principatul Moldova pentru confirmarea nobleței nu erau autentificate de Consulatul Imperiului Rus de la Iași sau

⁸⁷ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 37, 37 verso, 38, 38 verso, 39, 39 verso.

⁸⁸ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 44, 44 verso.

⁸⁹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 61, 61 verso, 62, 62 verso.

⁹⁰ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 64.

⁹¹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 67, 67 verso.

⁹² ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 71, 71 verso.

⁹³ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 72.

de Ministerul Afacerilor Externe⁹⁴. În situația creată, Adunarea Deputaților Nobilimii a intervenit la Consulatul Rus de la Iași cu rugămintea ca acesta să confirme documentele eliberate de autoritățile din Principatul Moldova ce vizează proveniența nobiliară a reprezentanților familiei Leonard. Răspunsul de la Consulatul Rus din Iași a fost emis la 17 iulie 1871, prin care Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia era informată că documentele prezentate de Nicolae Chiriac Leonard au semnături neclare și nu pot fi descifrate, de aceea ele nu pot fi autentificate. În același rând, dat fiind că aceste documente sunt administrative și nu au caracter de acte civile sau judecătorești, nu pot fi identificate nici copiile lor în arhivele statului Moldova. Reprezentanții Consulatului recomandă ca Nicolae Leonard să depună cerere pentru a-i fi eliberate noi acte, după care acestea vor fi autentificate⁹⁵.

Constatăm că procesul de reconfirmare a nobleței după adoptarea legii din 1845 era mai complicat, în special pentru familiile vechi boierești pentru care însăși prezentarea documentelor doveditoare era un proces anevoios. De multe ori el se dovedea a fi imposibil, pentru că în Principatul Moldova în timpul numeroaselor războaie foarte multe acte au fost distruse. Totodată, susținem ideea că procesul de reconfirmare a nobleței decurgea mai greu pentru că începând cu anii '50-'60 ai secolului al XIX-lea apare o grupare a nobilimii basarabene care se implică într-o mișcare națională pasivă, realizând acțiuni de promovare a limbii române⁹⁶, cerând păstrarea legislației autohtone⁹⁷, deschiderea tipografiei și editarea ziarelor în limba română⁹⁸ etc., mișcare din care, de fapt, făceau parte și frații Leonard.

O altă caracteristică a politicii de confirmare a titlurilor nobiliare în Basarabia este că administrația țaristă alocă o atenție deosebită încadrării alogenilor în rândul nobilimii. Politica imperială față de noile teritorii și popoare de la periferii a fost pusă în discuție și de cărturarul și diplomatul Alexandru Sturdza, fiul primului guvernator al Basarabiei, într-o carte finalizată la 1853 (*Notions sur la Russie/ Mențiuni despre Rusia*). „Ne pare rău – menționa Alexandru Sturdza, – că în zilele noastre Rusia a ajuns la momentul critic (...) a centraliza, a rusifica, a șterge din ce în ce mai mult toate nuanțele locale, acesta este astăzi scopul principal ce preocupă puterea”⁹⁹. În aceeași lucrare Alexandru Sturdza atrăgea atenția asupra amplitudinii măsurilor de colonizare și schimbare a compoziției sociale și demografice în țara sa de baștină: „Rușii din interiorul Imperiului și o mulțime de străini de toate națiile curg puhoi și

⁹⁴ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 88, 88 verso.

⁹⁵ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 323, f. 94, 94 verso.

⁹⁶ Poștarencu 2012: 81-89.

⁹⁷ Tomuleț 2003: 278-286.

⁹⁸ Danilov 2011: 27-41, 75-112.

⁹⁹ Popa 2012: 92.

fără încetare spre Basarabia”¹⁰⁰. Faptul că procesul descris de Alexandru Sturdza a fost pus în aplicare și la nivelul nobilimii este dovedit de multitudinea de dosare prezente și depozitate în Fondul Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia al Arhivei Naționale a Republicii Moldova, care se referă la reprezentanții funcționarilor ruși, ai șleahței poloneze și ai altor alogeni¹⁰¹ care au prezentat documente doveditoare de confirmare a nobleței: Petrașevski, Borșevski, Brodescu, Soltovski, Celinski, Berezovski, Afanasi, Cerneșevski, Prohnițki, Mihnevici, Eitner, von Metlercamf etc.¹⁰²

Un exemplu elocvent în acest sens ar fi confirmarea titlului de nobil de către reprezentanții șleahței poloneze. La început acest proces a decurs destul de anevoios. Faptul că procesul confirmării decurgea lent este reflectat în procesele-verbale ale ședințelor Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia. De exemplu, la 18 aprilie 1825 Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, prezidată de mareșalul regional al nobilimii Ion Constantin Bașotă și în prezența deputaților nobilul Ion Capallo, serdarul Teodor Măcărescu, serdarul Pavel Măcărescu, clucerul Anton Burda, nobilul Iordache Feodosiu, a pus în discuție plângerea șleahței poloneze din Chișinău. Din cauza că nu le era recunoscută noblețea, aceștia erau nevoiți să achite impozite, însă ei au venit în Basarabia cu știrea administrației imperiale, fiind în căutarea unui refugiu asigurat. De aceea, s-a hotărât că reprezentanții șleahței trebuie să prezinte certificate eliberate de același organ – Adunarea Nobilimii – însă din alte gubernii ale Imperiului Rus, prin care să se adeverească că ei sau strămoșii lor într-adevăr au fost confirmați în titlul nobiliar¹⁰³. O altă problemă consta în faptul că documentele prezentate de șleahța poloneză erau scrise în limba poloneză. La 4 decembrie 1825 Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, prezidată de mareșalul regional al nobilimii Ion Bașotă, a studiat adresarea Serviciului Economic de Stat. Acesta informează că în scopul realizării inventarierii documentelor șleahței poloneze a depus trei cereri – din 1 iulie 1825, din 13 august 1825 și din 3 septembrie 1825, prin care cere Adunării Nobilimii să-i trimită un traducător, fiindcă documentele sunt scrise în limba poloneză, iar organul nobilimii nu dispune de așa persoană¹⁰⁴. Problema a rămas însă nerezolvată. Ulterior, la 20 decembrie 1826 Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, prezidată de același Ion Bașotă și în prezența deputaților Ion Capallo, Constantin Razu și Iordache Fedosiu (acești doi din urmă

¹⁰⁰ Popa 2012: 92.

¹⁰¹ Procesul de confirmare a alogenilor în rândul nobilimii din Basarabia *a se vedea detaliat*: Bacalov 2013, 139-145; Bacalov 2015 : 156-210; Gherasim 2014b: 12-14; Gherasim 2015: 110-116.

¹⁰² ANRM, F. 88, inv. 1, d. 74, 127, 136, 140, 150, 179, 307; inv. 2, d. 372, 375 etc.

¹⁰³ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 167, f. 27, 27 verso, 28, 28 verso, 29, 29 verso.

¹⁰⁴ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 167, f. 71, 71 verso.

nobili), a pus din nou în discuție întrebarea referitoare la șleahța poloneză. Problema era că în ultimii ani fuseseră depuse foarte multe dosare cu referire la confirmarea nobleței diferitelor reprezentanți ai nobilimii alogene. Însă documentele din multe dosare erau eliberate cu foarte mult timp în urmă, în unele cazuri nefiind indicate privilegiile acordate nobililor prin Hrisovul din 1785 emis de Ecaterina a II-a. În baza celor analizate, Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia a hotărât să fie întocmită lista acestor persoane care să fie prezentată Adunării Nobilimii din Podolia, iar aceasta să confirme dacă persoanele respective dețin cu adevărat titlurile indicate și dacă au fost confirmate în rândul nobilimii din gubernia Podolia¹⁰⁵. Astfel, numărul mare al reprezentanților șleahței poloneze din Imperiul Rus, precum și neclaritatea privind drepturile și obligațiile deținute de aceștia, dar și faptul că până la recunoașterea nobleței șleahța trebuia să facă serviciul militar și să achite impozite pentru proprietățile funciare deținute, a atras atenția administrației imperiale și, ca rezultat, au fost aprobate un șir de legi care reglementau încadrarea străinilor în rândul nobilimii ruse. Conform legii din 1831, odată cu confirmarea titlului nobiliar reprezentanților șleahței de către Departamentul Heraldic, acestora le erau recunoscute toate drepturile și privilegiile pe care le deținea și dvorenimea rusă, iar în toate documentele (acte publice sau judecătorești) aceștia urmau să fie identificați cu numele de nobili și nu de șleahță. Reprezentanții șleahței cărora nu le-a fost recunoscută noblețea erau împărțiți în două categorii – șleahța rurală și șleahța orășenească. Pentru a nu se confunda aceste două categorii, reprezentanții șleahței care n-au fost confirmați în rangul nobiliar și locuiau la sate erau numiți *odnodvorți*, iar cei de la oraș – *cetățeni*¹⁰⁶, fapt confirmat prin legea din 11 noiembrie 1832 – *Despre împărțirea foștilor șleahțici în 3 categorii*. Conform celor două legi, șleahța de pe teritoriul Imperiului Rus era împărțită în 3 categorii. *Prima categorie* era formată din nobili confirmați de Adunarea Deputaților Nobilimii sau neconfirmați, dar care dețin proprietăți funciare populate și țărani fără de pământ. Aceștia beneficiază de privilegii specifice dvorenimii: nu achită niciun impozit și nu sunt supuși militari. *A doua categorie* este alcătuită din nobili confirmați doar de Adunarea Deputaților Nobilimii, dar care nu dețin proprietăți imobiliare. Aceștia erau eliberați de orice obligație până la studierea dosarelor de către Departamentul Heraldic. *În ultima categorie* erau încadrați reprezentanții șleahței cărora care nu le-a fost confirmată noblețea și nu dețineau proprietăți imobiliare. Aceștia urmează să achite impozite și să îndeplinească serviciul militar¹⁰⁷.

¹⁰⁵ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 210, f. 130, 130 verso.

¹⁰⁶ ПСЗРЙ, собр. II т. VI, 1831, № 4869, СПб., 1832, с. 134-135.

¹⁰⁷ ПСЗРИ, собр. II, т. VII, 1832, № 5746, СПб., 1833, с. 836-837.

Adoptarea acestor legi¹⁰⁸ a avut un impact direct și pentru nobilimea din Basarabia, astfel încât numărul șleahței care și-a confirmat noblețea a crescut pe parcursul anilor. De exemplu, în 1837, Dimitriu, mareșalul regional al nobilimii, a înaintat în Consiliul Regional al Basarabiei o listă de 57 de familii de aristocrați polonezi, cerând recunoașterea drepturilor lor nobiliare. Dintre acestea au fost recunoscute și incluse în *Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia* următoarele familii: Urbanovici, Delimorkov, Osețki, Gurski, Lazo, Nedzelinski, Coliski, Pragnițki și altele¹⁰⁹. Celorlalte familii le-au fost recunoscute dreptul și privilegiile de care beneficiau nobilii ruși. Dintre aceste familii putem menționa: Tolmacevski, Ilinițki, Bacinski, Cerneavski, Popovski, Levițki, Zinkevici, Bercovi, Radulov, Petrașevski, Juravski¹¹⁰ etc.

Reprezentanților șleahței le era recunoscută foarte repede noblețea. Analizând dosarele depuse de șleahța poloneză, observăm că reprezentanților acesteia li se confirma titlul nobiliar în urma prezentării unor certificate care adevereau că Adunarea Deputaților Nobilimii din Podolia deja recunoscuse apartenența lor nobiliară. Spre exemplu, Vasile Prohnițki (51 ani), locuitor al ținutului Bender, a înaintat Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia o cerere prin care roagă ca el, soția sa Ermina (30 ani) și feciorii (Jacob de 19 ani, Ioan de 18 ani și Tudor de 8 ani) să fie confirmați în rang nobiliar, fiind incluși în *Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia*. Drept argument principal pentru confirmarea nobleței acesta a prezentat traducerea raportului Adunării Deputaților Nobilimii din Podolia cu privire la confirmarea nobleței sale și a fratelui său, Anton Prohnițki¹¹¹. Conform Raportului emis la 11 decembrie 1802, lui Anton și Vasile, fiii lui Petru Prohnițki, le-a fost confirmat titlul nobiliar, ei fiind incluși în Partea I a *Cărții Genealogice* a neamurilor nobile din gubernia Podolia. Ca dovadă a apartenenței lor la rangul nobiliar aceștia au prezentat certificatele de naștere eliberate la 8 decembrie 1802 de Consistoriul Duhovnesc al ținutului Baltic, care confirmau că Petru și Ecaterina Prohnițki au doi feciori: Vasile născut la 20 aprilie 1777 și Anton născut la 10 iulie 1779¹¹². În baza acestor documente reprezentanților familiei Prohnițki le-a fost recunoscut titlul nobiliar, fiind incluși în rândurile nobilimii basarabene.

¹⁰⁸ Alte legi referitoare la încadrarea șleahței poloneze în rândurile nobilimii basarabene și rusești *a se vedea detaliat*: ANRM, F. 88, inv. 1, d. 553, passim; ПСЗРИ, собр. II, т. VII, 1832, № 7198, СПб., 1833 с. 461; ПСЗРИ, собр. II, т. XIII, часть 2, 1838, № 11387, СПб., 1839, с. 5-7; ПСЗРИ, собр. II, т. XV, часть 1, 1840, № 13048, СПб., 1841, с. 4-6 etc.

¹⁰⁹ Накко 1879: 170.

¹¹⁰ Накко 1879: 170.

¹¹¹ ANRM, F. 88, inv.1, d. 307, f. 9-9 verso.

¹¹² ANRM, F. 88, inv.1, d. 307, f. 6-6 verso, 7-7 verso.

Aceeași situație o identificăm și în cazul familiei de nobili polonezi Celinski. Conform documentelor existente, la 9 noiembrie 1827, în adresa Adunării Deputaților Nobilimii din Basarabia a fost depusă o cerere semnată de Grigorii, fiul lui Erasmus, Ion și Pantelimon, fiii lui Iosif Celinski, locuitori ai orașului Chișinău. Drept argument aceștia au prezentat extrasul din hotărârea Adunării Deputaților Nobilimii din Podolia, eliberat la 2 decembrie 1819, și adeverința din 5 februarie 1820, eliberată de același organ, ambele servind ca dovadă a faptului că ei sunt membri ai familiei Celinski și sunt de proveniență nobilă. Ca urmare, lor le-a fost recunoscut titlul nobiliar și au fost incluși în Partea I a *Cărții Genealogice a neamurilor nobile din Basarabia*¹¹³. Drept argument a servit faptul că, potrivit extrasului prezentat, se confirmă că Adunarea Deputaților Nobilimii din Podolia, prezidată de mareșalul regional al nobilimii Mihail Kuțkevici, a examinat cererea nobililor Iosif și Grigorii Celinski, locuitori ai guberniei Kiev, și a recunoscut noblețea lor. Adunarea Nobilimii își argumentează decizia în baza următoarelor documente: actul care se referea la pierderile suferite de locuitorii localității Markușov în timpul refugiului regelui Carol XII („небытности короля”), unde este menționat ca membru al administrației nobilul Anton Celinski, străbunicul actualilor solicitanți, certificatul de naștere al lui Grigorii (9 mai 1760) și al lui Iosif (1768), precum și o adresare a membrilor familiei Celinski către nobilul Malinovschi prin care primii pretind la o parte din proprietatea funciară a acestuia, fiind indicată proveniența lor de la nobilul Anton Celinski. În baza acestor documente Adunarea Deputaților Nobilimii din Podolia a recunoscut noblețea lui Iosif și Grigorii Celinski¹¹⁴. În conformitate cu cererea și documentele prezentate, Adunarea Deputaților Nobilimii i-a recunoscut pe Grigorii, fiul lui Erasmus, pe Ion și Pantelimon, fiii lui Iosif Celinski, ca nobili din regiunea Basarabia.

Or, de cele mai multe ori reprezentanții șleahței poloneze, care au venit aici cu doar câteva ruble în buzunar, dețineau funcții în poliție sau, arendând proprietăți funciare, cu timpul deveneau mari proprietari de terenuri. Astfel, se întâmpla că de cele mai dese ori cei care erau cu adevărat nobili, din lipsă de resurse financiare, nu puteau obține documentele și dovezile care ar confirma apartenența lor nobiliară, iar cei care aveau bani, deși nu erau după proveniență nobili, obțineau acest titlu¹¹⁵. Ca rezultat, pe parcursul secolului al XIX-lea, alături de boierii moldoveni autohtoni, în procesul de confirmare a titlurilor nobiliare desfășurat de Comisia instituită în acest scop s-au încadrat și reprezentanți ai nobilimii alogene. Cercetând zeci de dosare ale nobilimii autohtone, comisia nu le recunoștea multora noblețea. În același timp, funcționarii alogeni, care nu erau de neam nobiliar, erau trecuți fără nicio piedică în

¹¹³ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 150, f. 13-13 verso.

¹¹⁴ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 150, f. 14-14 verso, 15-15 verso.

¹¹⁵ Харко 1879: 150.

Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Basarabia. Acest fapt denotă că guvernul rus nu era interesat în a li se confirma boierilor basarabeni titlul de nobil, temându-se de ei ca de o forță politică; dimpotrivă, era interesat în dispersarea acestei categorii sociale¹¹⁶.

În procesul de confirmare a nobleței, în special a alogenilor, o importanță deosebită o avea prezentarea formularului de serviciu, a diferitelor diplome și decorații etc., acestea servind ca dovadă a serviciului și credinței manifestate față de Țar și de Imperiul Rus. Anume din acest considerent, dosarelor de arhivă prezentate de către alogeni chiar în primii ani de după anexare le sunt alăturate formularele de serviciu, care conțin informații despre vârsta, proprietățile, statutul familial și, cel mai important, despre cariera în administrația civilă sau militară. Astfel, Bogdan Eitner prezintă pentru confirmarea nobleței formularul de serviciu, patentele precum că deține rangurile militar (sublocotenent) și civil (funcționar de clasa a VIII-a), precum și decretul despre decorarea lui cu ordinul Sfântul Stanislav de gradul IV¹¹⁷. Aceeași situație atestăm și în cazul lui Teodor Mihnevici, care pentru confirmarea nobleței prezintă formularul său de serviciu, diploma despre meritele lui deosebite față de statul rus timp de 15 ani, diploma care confirmă că este decorat cu ordinul Sfântul Stanislav de gradul 4. În baza acestor documente Bogdan Eitner și copiii lui au fost recunoscuți nobili și introduși în Partea a II-a a *Cărții Genealogice a neamurilor nobile din Basarabia*¹¹⁸. Iar lui Teodor von Metlercamf, originar din orașul Hamburg, trecut în serviciul Rusiei, i s-a confirmat nobleța în Basarabia pentru că a participat la campaniile militare împotriva lui Napoleon Bonaparte și la războiul ruso-turc din 1828-1829. Pentru meritele deosebite față de administrația imperială rusă a fost decorat cu ordinul Sfânta Ana de gradul III (7 octombrie 1829) și cu ordinul Sfântul Vladimir de gradul IV (4 iunie 1830)¹¹⁹.

Urmașii nobilimii autohtone, în special începând cu anii '40-'50 ai secolului al XIX-lea, prezintă aceleași „formulare de credință” pentru confirmarea nobleței. Nicolae Stamo, din funcționar de clasa a X-a evoluează în funcționar de clasa a VII-a, ocupând funcțiile de traducător în Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia, de președinte al Judecătoriei Ținutale din Hotin, de judecător de pace de onoare în județul Hotin¹²⁰. Dumitru Crupenschi, de la simplu soldat în armata rusă a ajuns să dețină rangul de căpitan de cavalerie pe lângă Statul Major, ulterior fiind ales mareșal județean în județele Bender și Akkerman¹²¹. Aceeași avansare în funcții înregistrăm

¹¹⁶ Samoilenko 2008: 181.

¹¹⁷ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 373, f. 1-2, 3-5 verso, 7-7 verso, 9-9 verso, 11-11 verso.

¹¹⁸ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 372, f. 1, 1 verso, 3-3 verso, 4, 5, 7-9 verso, 11-12.

¹¹⁹ ANRM, F. 88, inv. 2, d. 375, f. 2, 10 verso, 11.

¹²⁰ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1907, f. 3-7.

¹²¹ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1907, f. 17-24.

și la alți reprezentanți ai nobilimii basarabene autohtone, ca: Teodor Crupenschi¹²², Dumitru Russo¹²³, Gheorghe Donică-Iordăchescu¹²⁴, Egor Patrachi¹²⁵, Dumitru Suruceanu¹²⁶, Pavel Leonard¹²⁷, Victor Lazo¹²⁸, Ion Russo¹²⁹, Dumitru Meleli¹³⁰, Nestor Dânga¹³¹, Gheorghe Tomuleț¹³², Gheorghe Donici¹³³ etc.

Astfel începe un proces de asimilare sau, altfel spus, un război lent. Căci, menționează nobilul basarabean Pavel Crușevan, scriitor, „s-a început un război/o luptă lentă, fără vărsare de sânge, luptă neobservabilă și insesizabilă, dar neîntreruptă zi de zi (...) Cuceritorii înaintau lent, pas cu pas, ei începeau cu nimic (...), dar treptat, la toate punctele îi băteau pe basarabeni, alungându-i din cuiburile sale, unde ei s-au născut, crescut, unde au trăit generație din generație, unde își alegeau și aranjau fiecare colțisor, fiecare bucățică de pământ (...) Unde nu te uiți, practic în fiecare loc victorios s-a instalat străinul-cuceritorul”¹³⁴.

Totodată, trebuie să constatăm că complicarea procesului de confirmare a nobileții s-a răsfrânt și asupra reprezentanților șleahței poloneze, în special după revolta din 1863¹³⁵. Ca argument prezentăm cazul familiei de nobili Cernilev/Cernelevski cărora, deși organele competente din Basarabia le-a recunoscut nobileția la 25 februarie 1831 în baza hotărârii Adunării Deputaților Nobilimii din Podolia din 18 decembrie 1802¹³⁶, ulterior cererea de reconfirmare a titlului de nobil le-a fost respinsă. Astfel, fiii lui Nicolai Cernilev, Ion, Pahomii și Ștefan, întâmpină greutăți în ce privește confirmarea nobileții. Deși ca argument la cererea lor aceștia prezintă documentele care adeveresc deținerea titlului de nobil în Basarabia, certificatele de naștere eliberate de Consistoriul Duhovnicesc din Chișinău cu nr. 7107, 5792, 5791, 5793 care demonstrează că sunt fiii legitimi ai lui Nicolae Cernilev, cererea lor este totuși respinsă¹³⁷, drept motiv servind răspunsul primit de la Adunarea Deputaților Nobilimii din Podolia referitor la dosarul de confirmare a nobileții acestei

¹²² ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1907, f. 26-31.

¹²³ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1907, f. 32-33.

¹²⁴ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1910, f. 14-19.

¹²⁵ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1910, f. 21-29.

¹²⁶ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1910, f. 104-113.

¹²⁷ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1902, f. 46-54.

¹²⁸ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1902, f. 75-79.

¹²⁹ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1902, f. 148-149.

¹³⁰ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1978, f. 76,

¹³¹ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1967, f. 98-100.

¹³² ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1967, f. 126-127.

¹³³ ANRM, F. 88, inv. 1, d. 1967, f. 148-151.

¹³⁴ Крушеван 2012: 116.

¹³⁵ Gumenăi 2012: 251-255.

¹³⁶ ANRM, F. 88, inv.1, d. 150, f. 32-32 verso.

¹³⁷ ANRM, F. 88, inv.1, d. 150, f. 59-59 verso.

familiei. Conform acestuia, la 18 decembrie 1802 membrii familiei Cernilev/Cernelevski au fost recunoscuți ca nobili de Adunarea Deputaților Nobilimii din Podolia, fiind urmașii lui Andronache Cerneli, boier din Țara Moldovei care deținea rangul de paharnic, ceea ce-i dădea dreptul la noblețe ereditară. Însă, în baza deciziei din 11 martie 1841 cu privire la persoanele cărora le-a fost recunoscut titlul nobiliar dar care n-au fost incluse în *Cartea Genealogică a neamurilor nobile din Podolia*, printre cei incluși în categoria persoanelor care achită impozite se numără și membrii familiei Cernilev. De asemenea, Adunarea Deputaților Nobilimii din Podolia informează că dosarul cu toate documentele în baza cărora le-a fost confirmat, la 1802, titlul nobiliar a fost pierdut¹³⁸. În situația creată, Ion, Ștefan, Pahomii și Isidor Cernilev/Cernelevski, din satul Gordinești, târgul Lipceni, județul Orhei și ultimul din orașul Chișinău, informează la 19 aprilie 1873 Adunarea Deputaților Nobilimii din Basarabia despre faptul că cele două cereri (de la 25 februarie 1854 și la de 10 februarie 1871) depuse pentru confirmarea nobleței au fost respinse, din care considerent roagă să fie incluși în categoria *odnodvorților*¹³⁹. Totodată, roagă să li se elibereze dosarul depus pentru a-l prezenta Consiliului Regional, unde acesta urmează să fie analizat, după care va fi luată decizia cu privire la includerea lor în categoria *odnodvorților*¹⁴⁰. În acest scop anexează la dosar un certificat eliberat la 14 aprilie 1873 prin care reprezentanții societății *odnodvorților* din târgul Lipceni, județul Orhei își dau acordul ca ei să fie acceptați în această categorie socială¹⁴¹.

Analizând aceste documente, putem concluziona că în Basarabia existau situații când reprezentanților șleahței poloneze nu li se recunoștea noblețea; respectiv, ei nu se bucurau de privilegiile și drepturile specifice acestei categorii sociale, considerent din care erau nevoiți să adere la alte categorii sociale mai puțin privilegiate. În cazul familiei Cernilev/Cernelevski aceștia cer să fie incluși în categoria *odnodvorțillor*, o categorie socială la fel privilegiată din Basarabia, în care după 1847 au fost incluși mazilii și ruțașii, scutită de prestații, care avea propria cârmuire sătească și care în loc de impozitul pe familie (*birul*) plătea o dare numită *dajdie*, mai mică decât *birul*.

În concluzie putem constata că prin politica de confirmare a nobleței administrația țaristă a tins să controleze starea socială superioară a societății, să-și creeze o bază socială care urma să susțină și să promoveze politica imperială în teritoriul nou-anexat. Totodată, țarismul tindea să cultive în cadrul nobilimii basarabene ideea că noblețea lor și, respectiv, beneficierea de toate drepturile și privilegiile specifice acestei categorii sociale depinde de calitatea serviciului de

¹³⁸ ANRM, F. 88, inv.1, d. 150, f. 62-62 verso.

¹³⁹ Despre *odnodvorți a se vedea detaliat*: Tomuleț 2014: 415-418.

¹⁴⁰ ANRM, F. 88, inv.1, d. 150, f. 67-67 verso.

¹⁴¹ ANRM, F. 88, inv.1, d. 150, f. 112-112 verso.

credință și supușenie manifestate față de Imperiu și Maiestatea Sa Împăratul. În același timp, administrația țaristă nu a ezitat să disperseze această categorie socială prin acceptarea alogenilor în rândurile nobilimi basarabene. Ca rezultat, importante funcții administrative din regiune au fost ocupate de reprezentanții *nobilimii noi*, fidele regimului țarist. Astfel, odată cu infiltrarea alogenilor în rândurile nobilimii basarabene s-a produs schimbarea componenței etnice, rusificarea și deznaționalizarea acestei categorii sociale. Aceste procese, în viziunea noastră, au suplimentat acel climat psihologic care a dus la metamorfozarea mentalității nobilimii basarabene, transformând-o (de multe ori în apartenență) într-o categorie socială credincioasă politicii țariste. De fapt, această politică a dus la dedublarea personalității nobililor: o ipostază avea aceasta ca reprezentant al nobilimii ruse, adică în viața publică, și cu totul altă ipostază avea în viața privată.

BIBLIOGRAFIE

Surse arhivistice

Arhiva Națională a Republicii Moldova (ANRM), Fondurile F. 88; F. 924.

Colecții de documente

Elita social-politică și economică a Basarabiei sec. XIX–începutul sec. XX. Vol. I, Documente (2014). Coordonator Sergiu Bacalov. Chișinău: Bons Offices.

Moldova în epoca feudalismului. Vol. VIII, Documente moldovenești din secolul al XVIII-lea (1711-1750). Cărți domnești și zapise. / Coordonator: Demir Dragnev. Chișinău, 1998.

Полное Собрания Законов Российской Империи (ПСЗРИ) (1830a), собр. I, т. VI, 1720-1722, № 3890. Санкт-Петербург, 1830, сс. 486-493.

ПСЗРИ (1830b), собр. I, т. XXII, 1785, № 16187, СПб., с. 344-358.

ПСЗРЙ (1832), собр. II т. VI, 1831, № 4869, СПб., с. 134-135.

ПСЗРИ (1833a), собр. II, т. VII, 1832, № 5746, СПб., с. 836-837.

ПСЗРИ (1833b), собр. II, т. VII, 1832, № 7198, СПб., с. 461;

ПСЗРИ (1838), собр. II, т. XII, 1837, № 9912, СПб., с. 68-69.

ПСЗРИ (1839), собр. II, т. XIII, часть 2, 1838, № 11387, СПб., с. 5-7;

ПСЗРИ (1841)собр. II, т. XV, часть 1, 1840, № 13048, СПб., , с. 4-6 etc.

ПСЗРИ (1840), собр. II, т. XIV, 1839, № 11940, СПб., с. 65.

ПСЗРИ (1846), собр. II, т. XX, 1845, № 18678, СПб., с. 150-151.

Устав образования Бессарабской области 1818 г. Кишинев, 1818.

Surse bibliografice

Arbore, Zamfir (1899). *Basarabia în secolul al XIX-lea*. București: Institutul de Arte Grafice Carol GoBL. Furnisor al Curții Regale.

- Bacalov, Sergiu (2010). *Boierimea Țării Moldovei la începutul epocii moderne (secolul al XVII-lea – începutul secolului al XVIII-lea) (I)*. În: Revista de Istorie a Moldovei. Chișinău, 2010, nr. 1.
- Bacalov, Sergiu (2013). *Etnici ucraineni în mediul elitei basarabene în secolul al XIX-lea. Cazul lui Vladimir Djuminski*. În: Studii de arhondologie și genealogie, vol. I. Chișinău, pp. 139-145.
- Bacalov, Sergiu (2015). *Nobilii basarabeni de origine franceză Ponset/Poncet – stăpânii moșiei Leuntea din ținutul Bender*. În: Studii de arhondologie și genealogie, vol. III. Chișinău, pp. 156-210.
- Bezviconi, Gheorghe (1936). *Din vremea lui Alexandru Sturdza (1791-1854)*. În: Din trecutul nostru (Chișinău), anul IV, nr. 36-39, pp. 1-81.
- Bezviconi, Gheorghe (1939). *Familia Crupenschi în Basarabia*. În: Din trecutul nostru, Chișinău, anul VII, nr. 10.
- Bezviconi, Gheorghe (1943). *Vechea elită de dincolo de Prut*. În: Profiluri de ieri și de azi. Articole. București.
- Bezviconi, Gheorghe (1996). *Semimileniul Chișinăului*. Chișinău: Museum.
- Bezviconi, Gheorghe (1940). *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru (Actele Comisiei pentru cercetarea documentelor nobilimii din Basarabia la 1821)*. Vol. I. București: Fundația Regele Carol I.
- Bezviconi, Gheorghe, Calimachi, S. (1947). *Pușkin în exil*. București: Presa.
- Cantemir, Dimitrie (2001). *Descrierea Moldovei*. Chișinău: Litera.
- Danilov, Maria (2011) *Presa și cenzura în Basarabia. Documentar, secolul al XIX-lea – începutul secolului XX*. Chișinău.
- Diaconescu, Zoe (1996). *Boieri și mazili români în teritoriile înstrăinate (Bucovina și Basarabia)*. În: Arhiva Genealogică (Iași) III (VIII), pp. 1/237-13/250.
- Djuvara, Neagu (1995). *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne*. București: Humanitas.
- Gherasim, Cristina (2011). *Confirmarea titlurilor nobiliare în Basarabia după anexarea la Imperiul Rus (cazul familie Donici)*. În: Materialele Conferinței științifice internaționale „Consolidarea și dezvoltarea statului de drept în contextul integrării europene”. Vol. I. Secția Istoria. Chișinău, 2011, pp. 84-88.
- Gherasim, Cristina (2013). *Neamul de nobili Măcărescu*. În: Studii de arhondologie și genealogie. Vol. I. Chișinău, pp. 119-134.
- Gherasim, Cristina (2014a). *Familia de nobili Leonard*. În: Studii de arhondologie și genealogie. Vol. II. Chișinău, pp. 231-249.
- Gherasim, Cristina (2014b). *Încadrarea alogenilor în rândul nobilimii din Basarabia în secolul al XIX-lea. (Familia Metlercampf)*. În: Conferința științifică națională cu participare internațională, Integrare prin cercetare și inovare, 10-

- 11 noiembrie 2014. Rezumate ale comunicărilor. Științe umanistice. Chișinău, pp. 12-14.
- Gherasim, Cristina (2015). *Încadrarea șleahței poloneze în rândurile nobilimii Basarabene pe parcursul secolului al XIX-lea (Cazul familiilor de nobili Celinski și Cernilev/Cernelevschi)*. În: Studia Universitatis Moldaviae. Revistă științifică a Universității de Stat din Moldova, Seria „Științe umanistice” (Chișinău), Anul IX, 2015, nr. 4 (84), pp. 110-116.
- Giurescu, Constantin C. (1946). *Istoria românilor. De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1601-1821). Vol. III, Partea II*. București: Fundația pentru literatură și artă.
- Gumenâi, Ion (2012). *Nobilimea basarabeană, evenimentele poloneze din 1863 și loialitatea față de Țarul rus*. În: Tratatul de Pace de la București din 1812. 200 de ani de la anexarea Basarabiei de către Imperiul Rus. Materialele Conferinței Internaționale, Chișinău, 26-28 aprilie 2012. Chișinău: Pontos, pp. 251-255.
- Hosking, Geoffrey (2001). *Rusia – popor și imperiu. 1552-1917*. Iași: Polirom.
- Iorga, Nicolae (1918). *Continuitatea spiritului românesc în Basarabia*. Iași: Tipografia ziarului „Neamul Românesc”.
- Iorga, Nicolae (1995). *Basarabia noastră*. În: Neamul Românesc din Basarabia. Vol. I. Ediție îngrijită de Iordan Dațcu. București: Editura Fundației Culturale Române.
- Iov, Dumitru (1932). *Boierii moldoveni de peste Prut*. În: Viața Basarabiei, Chișinău, 1932.
- Ижболдина, Ирина. «Живая старина» в произведениях русских литераторов Бессарабии конца XIX – начала XX вв. Кишинев: Civitas.
- Крупенский, Ал. (1912). *Краткий очерк бессарабского дворянского собрания*. СПб.
- Крушеван, Павел (2012). *Дойна*. În: Ижболдина И. «Живая старина» в произведениях русских литераторов Бессарабии конца XIX – начала XX вв. Кишинев: Civitas, с. 115-117.
- Mitrică, I.D., Temelie, Petrache (s.a.), *Marele Nicolae Bălcescu despre boierii noștri*. Craiova: TIR, „Viitorul”.
- Морозан, Владимир (2012). *Комисия по ревизии действий Бессарабского Дворянского Депутатского Собрания*. În: Tyragetia, vol. VIII (XXIII), nr. 2, сс. 161-168.
- Moruzi, Dumitru C. (1905). *Basarabia și viitorul ei. 1812-1905*. București: Tipografia ziarului Cronica.
- Накко, А. (1879). Бессарабская область в историческом, экономическом и статистическом отношении (рукопись). Кишинев. (Manuscrisul se

- păstrează în fondul de manuscrise a bibliotecii Universității de Stat din Odesa).
- Olteanu, Antoneta (2011). *Rusia imperială. O istorie culturală a secolului al XIX-lea*. București: ALL.
- Popa, Ioan C. (2012). *Țărănimea și biserica – piloni ai apărării identității românești în Basarabia*. În: *Limba Română. Revistă de știință și cultură*, Chișinău, Anul XXII, nr. 5-6 (203-204).
- Poștarencu, Dinu (2010). *Nobilii basarabeni Dicescu*. În: *Tyragetia. Istoria. Muzeologia. Seria nouă. Vol. IV (XIX), nr. 2*, Chișinău, pp. 25-36.
- Poștarencu, Dinu (2012). *Eliminarea, în 1828, a limbii române din sistemul administrativ al Basarabiei*. În: *Limba Română. Revistă de știință și cultură (Chișinău)*, anul XXII, nr. 5-6 (203-204). pp. 81-89.
- Poștarencu, Dinu (2013). *Introducerea instituției nobiliare în Basarabia. În: Nobilimea basarabeană în epoca reformelor din Imperiul Rus. În memoria lui Alexandru Matei Cotruță*. Chișinău, 2013, pp. 64-74.
- Rosetti, Radu (1907). *Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova. De la origini până la 1834. Tomul 1*. București: Ateliere grafice SOCEC &Co, Societatea Anonimă.
- Samoilenco, Valentina (2008). *Boierimea din Basarabia în secolul al XIX-lea. Statut social și juridic. În: Frontierele spațiului românesc în context european*. Oradea, pp. 178-191.
- Tomuleț, Valentin (2003). *Poziția nobilimii basarabene și a administrației de stat imperiale privind codificarea legislației în Basarabia (În baza raportului secretarului de stat Urusov din 13 octombrie 1867)*. În: *Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”*, Volumul III. Chișinău: CE USM, pp. 278-286.
- Tomuleț, Valentin (2013). *Familia de nobili din Basarabia – Sandulache și Tomuleț. În: Nobilimea basarabeană în epoca reformelor din Imperiul Rus. În memoria lui Alexandru Matei Cotruță*. Chișinău, pp. 104-141.
- Tomuleț, Valentin (2014). *Basarabia în epoca modernă (1812-1918). Instituții, termeni, regulamente*. Chișinău: Lexon-Prim.
- Vârnav, Teodor (2007). *Istoria vieții mele*. Chișinău: Elan Poligraf SRL.
- Вигель, Ф.Ф. (1892). *Замечания на нынешнее состояние Бессарабии, писано в октябре 1823 года*. Москва: Университетская типография.
- Xenopol, A.D. (1988). *Istoria românilor din Dacia Traiană. Ediția a III-a. Vol. X: Istoria Țărilor Române de la Pacea de la București până la răsturnarea fanarioșilor (1812-1821)*. București: Editura „Cartea Românească”.